

Developers of distance learning curricula are doing a lot of effort to include interactive tools in the learning process, since interactivity is a factor that significantly affects the overall effectiveness of the course.

Key words: interactive learning and teaching; distance education; Internet; gifted education.

Найденова Л. Интернет как интерактивное средство обучения.

Аннотация.

В статье были рассмотрены особенности дистанционного и традиционного обучения с помощью Интернета в контексте организации интерактивного обучения. Исследована средства, которыми достигается интерактивность в обучении с помощью сети Интернет. Проанализированы преимущества дистанционного обучения в сфере образования для одаренных детей. Рассмотрены Интернет-ресурсы для организации интерактивного обучения на уроке в основном обеспечивающие дополнительные каналы взаимодействия учителя и учеников, давая возможность как задавать вопросы и получать ответы, так и получать общее видение учениками материала и его понимания.

Ключевые слова: интерактивное обучение; дистанционное обучение; Интернет; образование одаренных.

Стаття надійшла до редакції 18 квітня 2018 року

УДК 159.9:378

Федір Подшивайлов,

ORCID ID 0000-0002-0142-6172

Лідія Подшивайлова,

ORCID ID 0000-0002-2902-3586

Ганна Счастлива,

ORCID ID 0000-0002-6986-6182

м. Київ

ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА ПОКАЗНИКОМ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ

Анотація.

Обґрунтовано доцільність використання квадріполярної моделі для побудови типології особистості, на засадах якої виділено чотири типи за показником мотивації досягнення: «оптимісти», «сумлінні», «самозахисники», «ті, що змирились». Виявлено п'ять типологічних відмінностей у студентів за показниками: емоційність (як темпераментальна характеристика), доброзичливість у «Я-реальному», схильність підозрювати як тенденція у «Я-ідеальному», орієнтованість на факти (на противагу орієнтації на емоції), активність. Підтверджено наявність відмінностей між типами особистості за

показником мотивації досягнення в середніх значеннях рівнів інтелектуального розвитку. Найбільш високий рівень інтелектуального розвитку мають «самозахисники», на другому місці знаходяться «оптимісти», на третьому – «ті, що змирились», найнижчий рівень виявлено у «сумлінних».

Ключові слова: типологія; типологічні особливості; мотив; мотивація; мотиваційна сфера особистості; мотивація досягнення; мотивація досягнення успіху; мотивація уникнення невдачі; рівень інтелектуального розвитку.

В умовах жорсткої конкуренції, що активно пропагується в суспільстві не лише на рівні економічних відносин, а й у різних сферах соціального буття, для людини гостро постає проблема її успішності. Успішність людини в соціумі часто вимірюють високим соціальним статусом, рівнем матеріальних статків, визнанням досягнень, популярністю серед оточуючих тощо. Проблема успішності людини знайшла відображення в психологічному понятті «мотивація досягнення», у межах якого останнім часом відбуваються теоретичні та прикладні пошуки в галузі психології мотивації. Причому мотивація досягнення визначають у контексті рівня домагань особистості, що залежить від співвідношення двох протилежних тенденцій, а саме: прагнення до успіху й уникнення невдачі. Однак залишається недостатньо вивченим характер впливу цих тенденцій на поведінку людини в різних життєвих ситуаціях, а також їх зв'язок з іншими психологічними характеристиками на рівні внутрішніх типологічних та індивідуальних властивостей особистості.

Особливої актуальності набувають дослідження мотивації досягнення в студентський період життя людини, оскільки в цей час відбувається інтенсивний розвиток і становлення особистості в цілому та її властивостей і особливостей.

Метою статті є розширення уявлень про типологічні відмінності сучасних студентів за показником мотивації досягнення.

Дослідження здійснено в межах розробки цілісної теорії мотиваційної сфери особистості, де мотиваційну сферу особистості визначають не як просту суму чи, навіть, систему мотивів, а як ядро (центр) простору особистості, де перетинаються осі координат (особистісні властивості), які визначають характер мотиваційних процесів.

Мотиваційну сферу особистості представлено у вигляді структурно-функціональної моделі, що містить чотири складники, які послідовно переходять один в одного, утворюючи чотиритактний цикл:

- 1) *орієнтаційний* (як систему вроджених задатків, передумов, певних орієнтирів, що забезпечують загальну орієнтацію у зовнішньому середовищі),
- 2) *мобілізаційний* (як систему закріплених у прижиттєвому досвіді задатків на рівні характеру, індивідуального стилю, що забезпечують стабільність життєдіяльності особистості),
- 3) *актуалізаційний* (як актуалізацію потенційних можливостей особистості в процесі освітньо-пізнавальної діяльності);
- 4) *реалізаційний* (систему цінностей, смислів, світоглядних позицій, що реалізують людину, як особистість, та забезпечують її стійкість у поведінці, учинках, діяльності).

Орієнтаційний складник мотиваційної сфери забезпечує всеохоплюючу спрямованість особистості, як відкритої системи, що постійно взаємодіє з навколишнім середовищем. Стійкість особистості в різних проявах її активності в процесах взаємодії з навколишнім світом інтегративно забезпечується мобілізаційним складником мотиваційної сфери. Функцією актуалізаційного складника мотиваційної сфери є інтегративне забезпечення стабільності особистості в здійсненні різних форм активності в процесах взаємодії з навколишнім середовищем. Реалізаційний складник мотиваційної сфери забезпечує цілісність особистості як відкритої системи в її проявах стосовно навколишнього світу та самої себе.

Отже, ми розглядаємо мотиваційну сферу особистості як центр (ядро) особистості, що визначає спрямованість, забезпечує стійкість, стабільність та цілісність особистості.

Мотивація досягнення (спрямованість особистості на успіх чи уникнення невдачі) є змістовою характеристикою та показником реалізаційного складника мотиваційної сфери особистості, оскільки успішність/неуспішність поведінки, діяльності та спілкування, закріплюючись у досвіді, перетворюються в систему цінностей, смислів, світоглядних позицій, що забезпечують цілісність і реалізують людину, як особистість.

Доцільним і перспективним, на нашу думку, є розгляд мотивації досягнення (як співвідношення прагнення до успіху та уникнення невдачі) у межах квадріполярної, а не біполярної системи координат. У біполярній моделі, що залишається популярною до цього часу, виділено й описано лише два типи особистості з: 1) мотивом прагнення до успіху; 2) мотивом уникнення невдачі [9, с. 396–397]. У дослідженні М. Ковінгтона [10] запропоновано чотири типи особистості за показником мотивації досягнення: 1) «сумлінні» (англ. *overstrivers* – ті, що надмірно дбають) – висока орієнтація на успіх, високий страх невдач; 2) «оптимісти» (англ. *optimists*) – висока орієнтація на успіх, низький страх невдач; 3) «самозахисники» (англ. *self-protectors* – схильні до захисту свого «Я») – низька орієнтація на успіх, високий страх невдач; 4) «ті, що змирилися» (англ. *failure acceptors* – ті, що приймають невдачу) – низька орієнтація на успіх, низький страх невдач. У біполярній моделі описані лише «оптимісти» і «самозахисники», причому реально існуючі два інші типи особистості випадають з поля зору.

У крос-культурному дослідженні (Японія – Австралія), що завершилося в 2013 р., було отримано значну кількість статистичних даних, які підтвердили переваги квадріполярної моделі для пояснення мотивації досягнення в досліджуваних незалежно від культурного середовища [11].

Для побудови типології особистості за показниками мотиваційної сфери Ф. Подшивайловим було розроблено спеціальний метод. Суть запропонованого методу полягає в тому, що у випадку незначного ($r < \pm 0,25$) кореляційного зв'язку між психологічно близькими показниками (наприклад, прагнення до успіху та прагнення до уникнення невдач, перфекціонізм і адаптивність тощо), висувається припущення про наявність нелінійного зв'язку між досліджуваними показниками та про ортогональність їхнього співвідношення. Критерієм для побудови типології особистості постає ортогональний – квадріполярний (коли два показники розміщують в ортогональній системі координат, де на осі X відкладають, наприклад, рівень мотивації досягнення успіху, а на осі Y – рівень мотивації уникнення невдач) характер співвідношення двох показників. Наступним кроком було виділення чотирьох умовних типів особистості, відповід-

но до рівня прояву обох показників (високий/високий, високий/низький, низький/високий та низький/низький). Далі за допомогою дисперсійного аналізу на основі отриманих результатів про інші психологічні характеристики особистості визначають статистичну значущість відмінностей між типами. Якщо відмінності суттєві та статистично значущі за окремими психологічними характеристиками, то припущення про наявність нелінійного зв'язку підтверджується. Таким чином, було розроблено алгоритм побудови типології особистості, що одночасно може виступати методом аналізу нелінійного зв'язку суміжних психологічних параметрів [8].

В емпіричному дослідженні на вибірці з 235 студентів, де мотивація досягнення вивчалася за допомогою двох методик Т. Елерса «Мотивація досягнення цілі та успіху» та «Мотивація уникнення невдачі», Ф. Подшивайловим було виявлено відсутність кореляції (коефіцієнт рангової кореляції Спірмена: $r = -0,06$; $n = 235$) між показником мотивації досягнення цілі, успіху та показником мотивації уникнення невдачі [8]. Так, Є. Ільїн у своєму аналітичному дослідженні проблеми мотивації також вказує на нежорстку біполярність мотивації досягнення, зазначаючи, що між вираженістю прагнення до успіху та уникнення невдачі може бути навіть позитивна кореляція – виражене прагнення до успіху може поєднуватися з не менш сильним страхом невдачі (особливо якщо вона пов'язана для суб'єкта з якими-небудь тяжкими наслідками) [3].

Таким чином, застосування квадріполярної моделі для побудови типології особистості за показником мотивації досягнення є більш інформативним з огляду на можливість виділення та опису чотирьох особистісних типів, що мають суттєві відмінності за певних психологічних властивостей.

Наше дослідження, що мало на меті розширення уявлень про типологічні відмінності сучасних студентів за показником мотивації досягнення, є прямим продовженням цих досліджень. Емпіричне дослідження особливостей мотивації досягнення та окремих особистісних характеристик сучасних студентів було проведено в грудні 2016 р. – березні 2017 р. у закладах вищої освіти м. Києва. Вибірку становили 103 студенти I–V курсів. Було використано сім психодіагностичних методик, а саме:

- 1) методика «Мотивація досягнення цілі та успіху» (за Т. Елерсом) [6, с. 89–91];
- 2) методика «Мотивація уникнення невдачі» (Т. Елерс) [6, с. 91–92];
- 3) тест «Мовні (вербальні) здібності» [1];
- 4) «Культурно-незалежний тест інтелекту» Р. Кеттелла [2];
- 5) особистісний опитувальник «ФЛАГ-тест» [1];
- 6) методика діагностики міжособистісних взаємин (Т. Лірі) [4];
- 7) опитувальник структури темпераменту (В. Русалов) [5].

Проведений кореляційний аналіз (коефіцієнт рангової кореляції Спірмена) емпіричних даних за показником мотивації досягнення цілі та успіху та показником мотивації уникнення невдачі виявив відсутність кореляції ($r = -0,06$; $n = 103$) між цими двома типами мотивації. Це підтвердило висновок про відсутність кореляції між прагненням до успіху та уникненням невдачі, зроблений у дослідженні Ф. Подшивайлова [8].

Це дало підставу для використання в ролі критерію для подальшого аналізу квадріполярний характер співвідношення двох параметрів (прагнення до успіху та страху невдачі) показ-

ника мотивації досягнення. На основі результатів дослідження мотивації досягнення респондентів вибірки було зараховано до одного з чотирьох мотиваційних типів. До типу «оптимісти» було зараховано респондентів, які набрали за методикою «Мотивація досягнення цілі та успіху» більше 15 балів (рівень прагнення до успіху вище середнього), а за методикою «Мотивація уникнення невдачі» набрали менше 15 балів (рівень страху невдач нижче середнього). Таким чином, до типу «оптимісти» було зараховано 31,49 % респондентів. До типу «сумлінні» зараховано респондентів, які за обома методиками набрали рівень балів вище середнього (24,68 %). До типу «самозахисники» було зараховано 19,57 % респондентів, які мають рівень страху невдач вище середнього та рівень прагнення до успіху нижче середнього. До типу «ті, що змирилися» потрапило 24,25 % респондентів, рівень прагнення до успіху і рівень страху невдач у яких був нижче середнього. Далі ці типи було порівняно між собою за іншими вимірюваними нами показниками.

Доцільність розробленої типології доводять наявністю суттєвих статистично значущих відмінностей у рівнях прояву багатьох психологічних показників між виділеними типами особистості. Значущість відмінностей між рівнями показників, отриманих за допомогою вище перерахованих методик, у різних типів особистості за показником мотивації досягнення визначалась за допомогою U-критерію Манна-Уїтні на базі комп'ютерної програми SPSS Statistics 20. Ступінь відмінностей знаходить числове вираження у величині p (рівень значущості) – чим ближче p до нуля, тим суттєвішими є відмінності. У нашому випадку множинне використання U-критерію Манна-Уїтні є розгорнутим варіантом однофакторного дисперсійного аналізу.

Отримані емпіричні результати за показниками «конкретність, орієнтованість на факти – Ф», «жвавість, життєрадісність – Л», «активність – А», «орієнтованість на членство в групі – Г» особистісного опитувальника «ФЛАГ-тест»; за показниками «ергічність», «соціальна ергічність», «пластичність», «соціальна пластичність», «темп», «соціальний темп», «емоційність», «соціальна емоційність» опитувальника структури темпераменту (за В. Русаловим); за шкалами «авторитарний», «егоїстичний», «агресивний», «схильний підозрювати», «покірний», «залежний», «доброзичливий», «альтруїстичний», «домінування», «дружелюбність» у структурі «Я-реального» та «Я-ідеального» методики діагностики міжособистісних взаємин (Т. Лірі) надали можливість на засадах результатів дисперсійного аналізу розширити опис типологічних особливостей студентів за показником мотивації досягнення.

За рівнем прояву таких показників, як «жвавість, життєрадісність», «орієнтованість на членство в групі» особистісного опитувальника «ФЛАГ-тест», за показниками «ергічність», «соціальна ергічність», «пластичність», «соціальна пластичність», «темп», «соціальний темп», «соціальна емоційність» опитувальника структури темпераменту (за В. Русаловим), а також за шкалами «авторитарний», «егоїстичний», «агресивний», «покірний», «залежний», «альтруїстичний», «домінування», «дружелюбність» в структурі «Я-реального» та «Я-ідеального» методики діагностики міжособистісних взаємин (Т. Лірі) не було виявлено статистично значущих відмінностей між досліджуваними типами.

Статистично значущі відмінності між типами «оптимісти», «сумлінні», «самозахисники», «ті, що змирилися» було виявлено за наступними п'ятьма показниками: «емоційність»

(емоційність як темпераментальна характеристика) опитувальника структури темпераменту (за В. Русаловим); «доброзичливий» у структурі «Я-реального» (доброзичливість у «Я-реальному»), «схильний підозрювати» у структурі «Я-ідеального» (схильність підозрювати у «Я-ідеальному») методики діагностики міжособистісних взаємин (Т. Лірі); «конкретність, орієнтованість на факти – Ф» (орієнтованість на факти), «активність – А» (активність) особистісного опитувальника «ФЛАГ-тест».

Характеристика типів «оптимісти», «сумлінні», «самозахисники», «ті, що змирилися» за вищеперерахованими п'ятьма показниками представлено в таблиці 1. Необхідно уточнити, коли в таблиці 1 зазначається, що той або інший параметр має високий, середній чи низький рівень, то мається на увазі його відносне (порівняно з іншими типами), а не абсолютне значення.

Таблиця 1

Характеристика типів особистості за показником мотивації досягнення

Рівень психологічної характеристики	Оптимісти	Сумлінні	Самозахисники	Ті, хто змирився
Емоційність	середній	високий	низький	середній
Доброзичливість у «Я-реальному»	середній	високий	низький	середній
Схильність підозрювати у «Я-ідеальному»	середній	високий	низький	середній
Орієнтованість на факти	середній	низький	високий	низький
Активність	високий	середній	низький	низький

Відповідно до таблиці 1, типи «оптимісти», «сумлінні», «самозахисники», «ті, що змирилися» мають наступні суттєві відмінності. Рівень емоційності (як темпераментальної характеристик) є найвищим у «сумлінних», середнім у «оптимістів» та «тих, хто змирився», а найнижчим – у «самозахисників». Рівень доброзичливості у «Я-реальному» (згідно з методикою Т. Лірі) є найвищим у «сумлінних», середнім у «оптимістів», трохи меншим у «тих, що змирилися», а найнижчим – у «самозахисників». Рівень схильності підозрювати у «Я-ідеальному» (за методикою Т. Лірі) є найвищим у «сумлінних», середнім у «тих, хто змирився», трохи нижчий у «оптимістів», найнижчий – у «самозахисників». Рівень орієнтованості на факти (на протипагу орієнтації на емоції) постає найвищим у «самозахисників», середнім у «оптимістів», низьким у «тих, хто змирився», найнижчим – у «сумлінних», тобто «сумлінні» є більш орієнтованими на емоції, ніж на факти. Рівень активності є найвищим у «оптимістів», середнім у «сумлінних», низьким у «тих, хто змирився», а найнижчим – у «самозахисників».

Результати нашого емпіричного дослідження показали наявність суттєвих відмінностей між типами «оптимісти», «сумлінні», «самозахисники», «ті, хто змирився» за рівнем як вербального, так і невербального інтелекту. У таблиці 2 подано результати, що стосуються відмінностей між типами особистості за показником мотивації досягнення за обома складниками інтелекту.

Таблиця 2

Інтелектуальні відмінності між типами особистості за показником мотивації досягнення

Рівень	Оптимісти	Сумлінні	Самозахисники	Ті, хто змирився
Мовні (вербальні) здібності	високий	низький	середній	високий
Невербальний інтелект	середній	низький	високий	середній

Відповідно до таблиці, рівень мовних (вербальних) здібностей високий в «оптимістів» є трохи нижчим у «тих, хто змирився», середнім у «самозахисників», найнижчим – у «сумлінних». Рівень невербального інтелекту є високим у «самозахисників», середнім у «оптимістів» і «тих, хто змирився», низьким – у «сумлінних». Таким чином, як і у дослідженні Ф. Подшивайлова [15], але на іншій вибірці респондентів (у студентів) і за допомогою інших методик було виявлено наявність суттєвих відмінностей за рівнем інтелектуального розвитку між типами «оптимісти», «сумлінні», «самозахисники» й «ті, хто змирився». Характер відмінностей – аналогічний: найбільш високий рівень інтелектуального розвитку мають «самозахисники», середній рівень мають «оптимісти», на третьому місці перебувають «ті, хто змирився», найнижчі показники інтелектуального розвитку мають «сумлінні». Причому в «самозахисників» переважає невербальний інтелект (за рахунок чого вони знаходяться на першому місці), а «оптимісти» мають більш розвинені мовні (вербальні) здібності, завдяки яким вони посідають друге місце.

Отже, можна дійти таких висновків. Мотивацію досягнення доцільно розглядати, як показник *реалізаційного складника* мотиваційної сфери в контексті рівня домагань особистості, що залежить від співвідношення двох протилежних тенденцій, а саме: прагнення до успіху й уникнення невдачі. Завдяки виявленій відсутності кореляції між мотивом прагнення до успіху та мотивом уникнення невдачі в нашому емпіричному дослідженні було підтверджено більш широкі прогностичні можливості квадріполярної моделі для побудови типології особистості за показником мотивації досягнення.

Розширено опис мотиваційних типів «оптимісти», «сумлінні», «самозахисники», «ті, хто змирився». Виявлено п'ять типологічних відмінностей за показниками: 1) *емоційність* (як темпераментальна характеристика), що є найвищою у «сумлінних», середньою в «оптимістів» та «тих, хто змирився», найнижчою – у «самозахисників»; 2) *доброзичливість* у «Я-реальному», що є найвищою в «сумлінних», середньою в «оптимістів», трохи меншою у «тих, хто змирився», найнижчою – у «самозахисників»; 3) *схильність підозрювати* як тенденція в «Я-ідеальному», що найбільше виражена у «сумлінних», середня у «тих, хто змирився», трохи нижча в «оптимістів», найнижча – у «самозахисників»; 4) *орієнтованість* на факти (на протигагу орієнтації на емоції), що є найвищою у «самозахисників», середньою в «оптимістів», низькою у «тих, хто змирився», найнижчою – у «сумлінних»; 5) *активність*, що є найбільш вираженою в «оптимістів», середньою у «сумлінних», низькою у «тих, хто змирився», найнижчою – у «самозахисників».

Підтверджено результати попереднього дослідження стосовно відмінностей між типами особистості за показником мотивації досягнення в середніх значеннях рівнів інтелектуального розвитку. Найбільш високий рівень інтелектуального розвитку мають «самозахисники» (завдяки невербальному інтелекту), на другому місці знаходяться «оптимісти» (завдяки найбільш розвиненим мовним (вербальним) здібностям), на третьому – «ті, хто змирився», а найнижчий рівень виявлено в «сумлінних».

Перспективність вивчення мотивації досягнення в межах квадріполярної моделі полягає в удосконаленні типології особистості за показником мотивації за рахунок дослідження представників різних вікових і соціальних груп.

Таким чином, запропонована типологія може стати підґрунтям для пошуку способів оптимізації освітнього процесу в закладах загальної середньої та вищої освіти, а також процесу управління в організаціях тощо. Застосування новітньої квадріполярної моделі типології особистості за показником мотивації досягнення відкриває нові горизонти психологічного супроводу розвитку особистості, психологічної підтримки виникнення та закріплення високого рівня мотивації досягнення успіху, а також профілактики негативного прояву слабких сторін описаних типів особистості. Це стосується дітей, підлітків та юнацтва з яскраво вираженою інтелектуальною обдарованістю.

Використані літературні джерела

1. Барретт Дж. Проверьте свои возможности: тесты / Дж. Барретт, Дж. Вильямс ; пер. с англ. Г. Г. Кривошеиной. – М. : Астрель, 2002. – 208 с.
2. Денисов А. Ф. Интеллектуальный тест Р. Кеттелла. Диагностика культурно-независимого интеллекта (Методическое руководство) / А. Ф. Денисов, Е. Д. Дорофеев. – СПб. : ГИМАТОН, 2001. – 32 с.
3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2008. – 512 с.
4. Лучшие психологические тесты для профотбора и профориентации / отв. ред. А. Ф. Кудряшов. – Петрозаводск : Петроком, 1992. – 318 с.
5. Пашукова Т. І. Практикум із загальної психології / за ред. Т. І. Пашукової; Т. І. Пашукова, А. І. Допіра, Г. В. Дьяконов. – Київ : Знання, КОО, 2000. – 204 с.
6. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : практикум / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – Київ : Каравела, 2008. – 336 с.
7. Подшивайлов Ф. М. Мотивація досягнення та рівень розвитку інтелектуальних здібностей старшокласників / Ф. М. Подшивайлов // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2015. – № 4 (35). – С. 42–46.
8. Подшивайлов Ф. М. Соотношение мотивации достижения успеха и мотивации избегания неудач: от биполярности в теории к квадриполярности на практике / Ф. М. Подшивайлов // Актуальні проблеми психології. – Київ : Фенікс, 2014. – Т. XII. Психологія творчості. – Вип. 20. – С. 284–293.
9. Психологія : підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін. ; за ред. Ю. Л. Трофімова. – 3-тє вид., стереотип. – Київ : Либідь, 2001. – 560 с.
10. Covington M. V. Need achievement revisited: verification of Atkinson's original 2x2 model / M. V. Covington, C. L. Omelich // Stress and emotion. – NY : Hemisphere, 1991. – Vol. 14. – P. 85–105.
11. DeCastella K. Unmotivated or motivated to fail? A cross-cultural study of achievement motivation, fear of failure, and student disengagement / K. DeCastella, D. Byrne, M. Covington // Journal of educational psychology. – 2013. – Vol. 105. – No. 3. – P. 861–880.

References

1. Barrett, J. & Vilyams, J. (2002). *Proverte svoi vozmozhnosti: Testy* [Check your abilities: Tests]. Moscow [in Russian].
2. Denisov, A. F. & Dorofeev, & Ye. D. (2001). *Intellektualnyy test R. Kettella. Diagnostika kulturno-nezavisimogo intellekta (Metodicheskoe rukovodstvo)* [R. Cattell Intelligence test. Culture Fair Intelligence diagnostics]. St.Petersburg: [in Russian].

3. Ilin, Ye P. (2008). *Motivatsiya i motivy* [Motivation and motives]. St. Petersburg: Piter [in Russian].
4. Kudryashov, A. F. (Eds.). (1992). *Luchshie psikhologicheskie testy dlya profotbora i proforientatsii* [Best psychological tests for professional selection and professional orientation]. Petrozavodsk: Petrokom [in Russian].
5. Pashukova, T. I., Dopira, A. I., & Diakonov, H. V. *Praktykum iz zahalnoi psykhologii* [General Psychology workshop]. Kyiv [in Ukrainian].
6. Podoliak, L. H. & Yurchenko, V. I. (2008) *Psykhologhiia vyshchoi shkoly: praktykum* [Higher school psychology: workshop]. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].
7. Podshyvailov, F. M. (2015). Motyvatsiia dosiahnennia ta riven rozvytku intelektualnykh zdibnosti starshoklasnykiv [Achievement motivation and intellectual abilities development level of senior pupils]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti – Education and development of gifted personality*, 4 (35), 42-46 [in Ukrainian].
8. Podshyvailov, F. M. (2014). Sootnoshenie motivatsii dostizheniya uspekha i motivatsii izbeganiya neudach: ot bipolyarnosti v teorii k kvadripolyarnosti na praktike [Correlation between motivation of success achievement and motivation of failure avoidance: from bipolarity in theory to quadripolarity on practice]. *Aktualni problemy psykhologii - Actual problems of psychology*. Vol. XII, 20, 284-293 [in Russian].
9. Trofimov, Yu. L., Rybalka, V. V., & Honcharuk, P. A. et al. (2001). *Psykhologhiia: pidruchnyk* [Psychology: textbook] (3rd ed., stereotype). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
10. Covington, M. V. & Omelich, C. L. (1991). Need achievement revisited: verification of Atkinson's original 2x2 model. *Stress and emotion*, Vol. 14, 85-105.
11. DeCastella, K., Byrne, D., & Covington, M. (2013). Unmotivated or motivated to fail? A cross-cultural study of achievement motivation, fear of failure, and student disengagement. *Journal of educational psychology*. Vol. 105, No. 3, 861-880.

Podshyvailov F., Podshyvailova L., Schastna H. Students Typological Features by Indicator of the Achievement Motivation

Summary.

Expedience of quadripolar model's application for the personality's typology creation is substantiated. Achievement motivation is observed in the context of personality's level of aspiration, depending on the ratio of two opposite tendencies – success orientation and fear of failure. Owing to the revealed absence of correlation between striving for success motive and failure avoidance motive in our empirical research quadripolar model's more wide prognostic abilities for the personality's typology creation by the indicator of achievement motivation were corroborated. Expedience of quadripolar model's application for the personality's typology creation by the indicator of achievement motivation is substantiated. On its basis four types by the indicator of achievement motivation are distinguished: "optimists", "overstrivers", "self-protectors", "failure acceptors". It is revealed, that students have five typological differences by the indicators: emotionality (as a temperamental characteristics), friendliness in Self-real, suspiciousness as a tendency in Self-ideal, facts orientation (as opposed to sensitivity orientation), activity. Significant differences between the personality types by the indicator of achievement motivation in the average values of intellectual development levels are corroborated. The highest intellectual development level is peculiar to "self-protectors", the second go "optimists", the third – "failure acceptors", the lowest level of intellectual development is peculiar to the "overstrivers". Application of the newest personality's quadripolar model by the indicator of achievement motivation opens wide prospects of personality's development psychological support for the appearance and consolidation of achievement motivation's high level, and prophylactics of the described types' weaknesses negative manifestations.

Key words: *typology; typological peculiarities; motive; motivation; personality's motivational sphere; achievement motivation; success achievement motivation; failure avoidance motivation; the level of intellectual development.*

Подшивайлов Ф., Подшивайлова Л., Счастливая А. Типологические особенности студентов по показателю мотивации достижений.

Аннотация.

Обоснована целесообразность применения квадрупольной модели для построения типологии личности, на основании которой выделено четыре типа по показателю мотивации достижения: «оптимисты», «прислужные», «самозащитники», «смирившиеся». Выявлено пять типологических отличий у студентов по показателям: эмоциональность (как темпераментальная характеристика), дружелюбность в «Я-реальном», подозрительность как тенденция в «Я-идеальном», ориентированность на факты (в отличие от ориентированности на чувствительность), активность. Подтверждены существенные отличия между типами личности по показателю мотивации достижения в средних значениях уровней интеллектуального развития. Наиболее высокий уровень интеллектуального развития имеют «самозащитники», на втором месте находятся «оптимисты», на третьем – «смирившиеся», самый низкий уровень выявлен у «прислужных».

Ключевые слова: *типология; типологические особенности; мотив; мотивация; мотивационная сфера личности; мотивация достижения; мотивация достижения успеха; мотивация избегания неудачи; уровень интеллектуального развития.*

Стаття надійшла до редакції 18 квітня 2018 року

УДК 159.9:371

Марина Нагнибіда,
ORCID ID 0000-0003-3157-7155
м. Київ

ДІАГНОСТИКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ОБДАРОВАНOSTІ ПІДЛІТКІВ У ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Анотація.

У статті розглянуто проблему діагностики інтелектуальної обдарованості підлітків у зарубіжних дослідженнях. Наведено останні результати світових досліджень у галузі інтелектуальної обдарованості підлітків. Описано взаємозв'язок різних психологічних факторів з інтелектуальною обдарованістю. Проаналізовано закордонний досвід діагностики інтелектуальної обдарованості підлітків, а також наведено різні погляди на поняття обдарованості. Окреслено основоположні західні тенденції щодо протиставлення емоційного інтелекту інтелектуальній обдарованості особистості.

Ключові слова: *інтелектуальна обдарованість; діагностика інтелектуальної обдарованості; обдаровані підлітки; емоційний інтелект.*